

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА ЛІНГВІСТИКИ

Актуальні проблеми аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права: теорія та практика

Круглий стіл, присвячений до дня юриста України

Збірник наукових праць

5 жовтня 2021 року

Біла Церква

2021

Література:

1. Кириченко В.М., Куракін О.М. Теорія держави і права: модульний курс.: навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2010 - 264с. https://pidru4niki.com/15950210/pravo/pravove_vihovannya
2. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в умовах трансформації освітнього процесу в Україні: дис. ... д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.12. Київ: НАВС, 2019. 477 с.
3. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Герасіна Л. М., Данильян О. Г. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: монографія. Харків: Право, 2009. 351 с.

УДК 343.

КОЛІСНИК Є.О., магістр

Науковий керівник – **НІКІТЕНКО О.І.,** д.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ВІД КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ**

У статті досліджувались випадки розмежування кримінальних правопорушень проти довкілля від кримінальних правопорушень проти власності на підставі аналізу об'єктивних тасуб'єктивних ознак. Дійшли висновку, що кримінальним правопорушенням проти власності притаманні предмети посягання, які характеризуються фізичними економічними, соціальними та юридичними ознаками, які загалом непритаманні предмету кримінальних правопорушень проти довкілля.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; довкілля; власність; кримінальна відповідальність; правоохоронні органи; слідчий; об'єктивні тасуб'єктивні ознаки; предмет посягання.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємні умови сталого економічного тасоціального розвитку України.

Відповідно до статті 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього

права шкоди[1]. Про те, для того, щоб потерпілому було відшкодовано збитки завдані кримінальним правопорушенням необхідно встановити особу (осіб), яка причетна (причетні) до вчинення кримінального правопорушення, встановити обставини кримінального правопорушення та правильно кваліфікувати дії правопорушника. На практиці іноді трапляються випадки коли кваліфікація кримінальних правопорушень проти довкілля пов'язана з необхідністю відмежування кримінальних правопорушень від суміжних суспільнонебезпечних діянь, зокрема від кримінальних правопорушень проти власності. Такі випадки трапляються тоді, коли, коли різні склади кримінальних правопорушень характеризуються, з одного боку, низкою загальних для них об'єктивних тасуб'єктивних ознак, тобто тотожних чи мають істотну схожість, а з другого —ознаками, якими вони відрізняються між собою.Ось чому слідчий, який розслідує дану категорію кримінальних правопорушень повинен мати досвід розслідування даної категорії кримінальних проваджень, а можливо і навіть за дорученням керівника органу досудового розслідування це може бути група слідчих, які будуть спеціалізуватися на розслідуванні даної категорії кримінальних правопорушень.

Варто зауважити, що корисливі кримінальні правопорушення проти власності, такі, як: крадіжка (ст. 185 ККУ); грабіж (ст. 186 ККУ), розбій; (ст. 187 ККУ); вимагання(ст. 189 ККУ), шахрайство(ст. 190 ККУ); привласнення,розтрата майна або заволодіння нимшляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ), а також некорисливі кримінальні правопорушення проти власності, як умисне чи необережне знищення або пошкодження чужого майна (ст. 194 і ст. 196 КК України) за своїмиоб'єктивними і суб'єктивними ознаками мають істотну схожість із такими кримінальними правопорушеннями проти довкілля, як знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу (ст. 245 ККУ); незаконна порубка лісу (ст. 246 ККУ); незаконне полювання (ст. 248 ККУ); незаконне зайняття рибним,звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 ККУ)[2].А тому слідчому(групі слідчих) під час розслідування кримінальних правопорушень, варто розмежовувати їх, при цьому враховувати сукупність об'єктивних і суб'єктивнихознак, які притаманні кожному із цих правопорушень, щоб ні в якому разі недопустити помилки під час кваліфікації такого діяння, адже це може дати можливість правопорушнику ухилитись від кримінальної відповідальності. Крім цього під час кваліфікаціїкримінальних правопорушень правоохоронним органам варто встановлювати ознаки за якими ці кримінальні правопорушення відрізняються між собою,встановлювати індивідуальні ознаки, які притаманні лише конкретному кримінальному правопорушенню, а вже потім розмежовувати їх. Як ми бачимо процес кваліфікації, та розмежування кримінальних правопорушень є складним, клопітким, та потребує відповідних знань з боку органів досудового розслідування.

Так, *незаконноюпорубка лісу* (ст. 246 ККУ) визнається у випадках, коли

вона згідно з роз'ясненнями Пленуму Верховного Суду України у постанові № 17 від 10 грудня 2004 р. «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» [3] здійснюється з порушенням нормативних актів, які регулюють порядок порубки дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях або в заповідниках чи на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду або інших особливо охоронюваних лісах. Зокрема, незаконною є порубка дерев і чагарників якщо вона вчинена: без відповідного дозволу; за дозволом, виданим із порушенням чинного законодавства; до початку чи після закінчення установлених у дозволі строків; на не призначених ділянках чи понад установлену кількість; не тих порід дерев, які визнані у дозволі; порід, порубку яких заборонено. На відміну від цього порубка (незаконна) дерев і чагарників на територіях, не віднесених до лісового фонду (ст. 4 Лісового кодексу України) [4] не тягне відповідальності за ст. 246 КК України. За наявності відповідних підстав такі дії можуть бути кваліфіковані як крадіжка, самоправство.

Спеціальні (основні) ознаки властиві лише вказаним кримінальним правопорушенням проти довкілля і на підставі аналізу і саме цих ознак слід проводити відмежування цих кримінальних правопорушень від зазначених суміжних кримінальних правопорушень проти власності. Про те такий підхід до кваліфікації буде більш повним, та об'єктивним, коли аналізувати *об'єкт і предмет правопорушення кожного з них*.

Родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти довкілля виступають суспільні відносини щодо охорони довкілля, забезпечення збереження у природній багатоманітності, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, охорони нормального екологічного стану біосфери [2]. На відміну від цього, родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є економічні відносини власності як система суспільних відносин із виробництва матеріальних благ, що включають належність зазначених благ, їх використання, розподіл та споживання [5, с. 12–13; 6, с. 14].

Як вказує Матишевський П.С. ці відносини обумовлюють ставлення власника до майна чи до інших предметів (явищ) матеріального світу, що виступають об'єктами відносин власності як до своїх, тобто належних йому, що, за загальним правилом, реалізується у правових відносинах власності, яке знаходить вираження в суб'єктивних правомочностях суб'єкта власності: володінні, користуванні й розпорядженні майном (та предметами до нього порівняними) як об'єктом економічних відносин власності [7, с. 24].

Однак найбільш значущою ознакою при вирішенні практичних питань відмежування вказаних кримінальних правопорушень під час їх кваліфікації, слід визнавати *предмет* кримінального правопорушення. Музика А.А., Лащук Е.В. вказують, що правильне розуміння предмета кримінального правопорушення слугує важливою основою для прийняття обґрунтованих рішень щодо застосування норм кримінального закону [8, с. 4–8], у тому числі й

у кримінальних провадженнях стосовно кримінальних правопорушень проти власності та протидовкілля [9, с. 15].

Теорія і практика кримінального права обґрунтовано виходять з того, що майно та інші предмети (явища) як об'єкт відносин власності виступають в якості предмета злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України, і характеризуються такими обов'язковими (конститутивними) ознаками: фізичною, економічною, соціальною та юридичною [5, с. 12–20; 10, с. 47–62], які загалом не властиві предмету кримінальних правопорушень проти довілля [11, с. 87–107; 12, с. 194–198]. *Фізична ознака* предмета кримінальних правопорушень проти власності означає, що до нього, як правило, належать: майно, в тому числі речі, гроші, цінні папери; документи, що є еквівалентом вартості; інші явища матеріального світу, прирівнені до майна (енергія електрична, тепла тощо), що можуть бути вилучені з володіння власника або іншого їх володільця, привласнені, спожиті, пошкоджені або знищені і які доступні для об'єктивного сприйняття зовні [13, с. 108–123]. *Економічна ознака* свідчить про те, що предмет має мінову (грошову оцінку, ціну) і споживчу вартість (господарсько-економічну або культурну цінність, корисність), здатний задовольняти матеріальні й пов'язані з ними інші потреби людини. Вираженням вартості предмета є його ціна у грошовому обчисленні. *Соціальна ознака* свідчить, що до предмета кримінальних правопорушень проти власності належать лише ті об'єкти матеріального світу, які є результатом вкладеної у них людської праці і які мають певну значущість (цінність), важливість як для окремої особи, так і певної соціальної групи, класу, народу, суспільства, людства. Вказані об'єкти (майно, в тому числі речі, гроші, цінні папери) мають бути включеними до сфери суспільних відносин власності, тобто повинні бути залученими до фондів власника й мати певну цінність (значущість) для нього та інших суб'єктів таких відносин. *Юридична ознака* означає, що ці предмети (явища) матеріального світу є *чужими* для винного і він не має на них ні дійсного, ні уявного (спірного). Вказані предмети належать на праві власності іншій особі (перебувають у її фондах) або знаходяться у її володінні з певних юридичних чи фактичних підстав [13, с. 60–62].

Сукупність вищевказаних ознак майна як предмета правопорушення слугує підставою для віднесення вчинених посягань на цей предмет до кримінальних правопорушень проти власності і таким чином, для кваліфікації їх за відповідними статтями розділу VI Особливої частини КК України. Ось чому ми дійшли висновку про необхідність відмежовування цих кримінальних правопорушень від кримінальних правопорушень проти довілля, предмети яких у цілому позбавлені ознак, притаманних предмету кримінальних правопорушень проти власності.

Список використаних джерел :

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальне право України: Особлива частина : підруч.Ю. В. Баулін, В.І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. За ред. В. В. Сташиса, В.Я. Тація.4-те вид., переробл. і допов. Харків. 2010.608 с.
3. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля: постанова Пленуму Верховного Суду України № 17від 10.12.2004 р.–URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/v0017700-04>.
4. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 № 3852-ХІІ. Законодавство України.– Офіційний сайт Верховної Ради України.– URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/3852-12>.
5. Пинаев А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями.Харьков, 1975.191 с.
6. Сирота С. И. Преступления против социалистической собственности и борьба с ними.Воронеж, 1968.230 с.
7. Матышевский П.С. Ответственность за преступления против социалистической собственности. Киев, 1983. 174 с.
8. Музика А.А., Лащук Е.В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: моногр. Київ. 2011.192 с.
9. Владимиров В.А. Ответственность за корыстные посягательства на социалистическую собственность. В.А. Владимиров, Ю.И. Ляпунов. Москва. 1986. 224 с.
10. Никифоров А.С. Юридическое лицо как субъект преступления и уголовной ответственности. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002.С. 58.
11. Гавриш С.Б. Уголовно-правовая охрана природной среды Украины. Проблемы теории и развитие законодательства.Харьков. 1999. 640 с.
12. Матвійчук В.К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): Монографія. Київ. «Азимут-Україна», 2005.С. 308.
13. Олійник П. В. Предмет злочинів проти власності: поняття, види, кримінально-правове значення : моногр.Харків. 2011. 208 с.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СТРАХУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ Білоус О.С.	С. 3
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД Білоус Р.С.	С. 9
ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРІВ В СФЕРІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ Бодрик О.М.	С. 13
ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОЗВОЛІВ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ Власенко І.В.	С. 18
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ Войтко В.О.	С. 24
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА КРАЇН ЄВРОПИ Гарнага П.Є.	С. 28
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ: ЕКОЛОГО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ Горлова Д.В.	С. 35
ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ В ПЕРІОД СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ Кавун М.О.	С. 40
ОСОБЛИВОСТІ ВІДМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ВІД КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ Колісник Є.О.	С. 45
ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЕКОЛОГІЧНИХ БІЖЕНЦІВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ Кононюк П.О.	С. 50
ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ Король О.О.	С. 58